

Asia: VM212:00/2018 VN/10384/2019

Lausuntopyyntö valtionavustushankkeessa (VM212:00/2018) toimivan järjestöjaoston väliraportista

1 Taustatiedot

Lausunnonantaja

Yhdistys

2 Järjestöjaoston alustavat ehdotukset ja selvityksen kohteet

1 Monivuotiset toiminta-avustukset (s. 14)

Tuemme vahvasti väliraportissa esitettyä tavoitetta siirtyä monivuotisiin avustuksiin. Toki joissakin erityisissä pienimuotoisissa kokeiluhankkeissa yksivuotinenkin avustus voi olla asian laadun vuoksi paikallaan. Useimmiten yhden vuoden perusteella ei kuitenkaan voida vielä tehdä kokeiluhankkeissakaan merkittäviä havaintoja toiminnan onnistumisesta. Kaikissa muissa avustuksissa useampivuotinen rahoitus olisi sekä hakijoiden että myöntävien viranomaisten toiminnan tehokkuuden kannalta merkittävä parannus.

Tämä on varmasti tiedossa kaikkien asioita hoitavien keskuudessa, mutta asiassa on kuitenkin juututtu kiinni muodolliseen budjettiteknikkaan. Kuitenkin monien organisaatioiden osalta perusrahoitusta on myönnetty vuosikymmeniä ja hankerahoitusta lähes poikkeuksetta juuri alun perin suunnitelluksi kaudeksi. Silti vuosittaiseen hakuprosessiin joudutaan käyttämään sekä hakija- että myöntäjäpuolella valtava työpanos. Tämä työpanos voitaisiin hakijan puolella käyttää varsinaiseen toimintaan ja myöntäjän puolella hakuprosessin sijaan aitoon tutustumiseen tuettuihin toimintoihin.

Pelko siitä, että useampivuotisilla avustuksilla sidotaan varoja niin, että uusia toimintoja ei kyetä rahoittamaan, on nähdäksemme turha. Emme esitä avustusten ikaikaisuutta tai edes niiden pidentämistä nykyisestä. Kunhan suunnitellun ja hyväksytyin alkuperäisen hankekauden sisällä ei tarvitsi tehdä moninkertaista hakutyötä. Yhtä selvää on, että myöntävien viranomaisten tulee saada asianmukaiset selvitykset avustettavasta toiminnasta ja toiminnan tehokkuutta ja tarkoituksenmukaisuutta tulee määräjain tarkastella. Monivuotiset avustukset eivät saa johtaa siihen, että organisaatioille syntyy ikuisia automaattisia rahoituksia.

2 Valtionavustushakujen koordinointi (s. 15)

Yhteiskunnan epäkohdat ja erilaisten kohderyhmien tarpeet eivät useinkaan noudata viranomaisten sektorirajoja, vaan tyypillistä on tarpeiden laaja-alaisuus ja moninaisuus. Tämän vuoksi näiden ongelmien ennaltaehkäisy tai hoitaminen ei myöskään saisi olla pirstoutunutta. Jotta valtionavustuksilla tuotettava tuki saadaan riittävän kattavaksi ja monialaiseksi, ja samalla vältetään myös päällekkäisyydet, viranomaisten tulee koordinoida toimintojaan ja myöntämiensä avustusten käyttöä nykyistä tehokkaammin.

Haettavaksi tulevista avustuksista tulisi olla tieto hyvissä ajoin, jotta myös hakijat pystyvät koordinoimaan ja priorisoimaan oman toimintansa ja hakemuksensa. Hakujen määrän rajoittaminen tai niiden koordinoitu voimakas ajallinen keskittäminen ei ole tarpeen. Hakijaorganisaatioiden resurssit eivät myöskään riitä useiden yhtäaikaisten hakujen laadukkaaseen hoitamiseen.

3 Valtionavustusten digitaalinen haku ja raportointi (s. 15)

Valtionavustukset haetaan ja raportoidaan jo tällä hetkellä valtaosin digitaalisesti. Menettely on helpottanut hakijoiden työtä. Toivottavasti myös hakemuksia ja raportteja käsittelevien työtä. Siirtyminen kokonaan digitaaliseen asiointiin on syytä toteuttaa niin pian kuin siihen on rahoittajien puolelta edellytykset. Mikä tahansa toimiminen tämän päivän yhteiskunnassa edellyttää organisaatiolta kykyä hoitaa asioita digitaalisesti. Tämän vuoksi katsomme, että mikäli joku organisaatio ei kykene hakemaan avustuksia ja hoitamaan muita avustuksiin liittyviä asioita digitaalisesti, sillä tuskin on kovin hyviä edellytyksiä hoitaa myöskään varsinaista avustettavaa toimintaa.

4 Valtakunnallisten keskusjärjestöjen rooli valtionavustustoiminnassa (s. 16)

Useampiportaisissa itsenäisistä oikeushenkilöistä koostuvissa järjestökokonaisuuksissa avustusten siirtämismahdollisuus on erittäin tärkeää. Hienoa, että asia on esillä väliraportissa. Olemme kuitenkin hämmentyneitä siitä, että asiaan on nähty liittyvän niinkin paljon ongelmia. Ymmärrämme toki, että varsinaisen avustusten myöntäminen käsitteenä voi olla juridisesti ongelmallista. Kyse on kuitenkin vain tarvittavan lopputuloksen aikaansaamisesta. Useat ministeriöiden valtionavustukset ovat vuosikymmenten ajan olleet siirrettävissä varsinaisten valtakunnallisten hakijaorganisaation maakunta- ja paikallistason toimijoille. Tämä koskee sekä rahapelituotoista jaettava avustuksia että muita avustuksia. Siirtomenettelyjen edellytyksistä on omat määräyksensä, joiden mukaan prosessi toimii. Varmaan tältäkin osin on rahoittajakohtaisia eroja, joiden tarpeellisuus olisi hyvä arvioida. Mutta itse asia on jokapäiväistä arkea.

Avustusten siirtämiseen liittyviä vastuukysymyksiä on toki hyvä pohtia ja myös esittää ne selkeästi hakijoille. Samalla on kuitenkin syytä lähteä siitä, että jokainen hakija arvioi myös itse oman tilanteensa ja kykynsä siirtojen ja niistä johtuvien vastuiden kantamiseen.

5 Rahapelituottoja jakavien ministeriöiden toimintatapojen yhdenmukaistaminen (s. 17)

Eri rahoituksilla tavoitellaan erilaisia hyötyjä ja niillä toteutettavat toiminnot poikkeavat toisistaan huomattavasti. Tästä huolimatta rahoitusten hakemisen, seurannan ja raportoinnin sekä mahdollisesti tarvittavien rahoitusaikaisten muutosten käsittelyprosessit tulisi yhtenäistää.

Mahdollisimman yhtenäisten sähköisten lomakkeiden käyttö sekä hakijaa koskevien liitetietovaatimusten yhtenäistäminen helpottaisi hakuprosessia, toimintaa sekä seurantaa ja antaisi myös myöntäville viranomaisille yhtenäiset pohjatiedot.

6 Valtionavustustoiminnan uusi toimintamalli (s. 18)

Uuden laajasti yhteisessä käytössä olevan toimintamallin käyttöönotto jo vuonna 2021 tuntuu erittäin nopealta aikataululta. Käyttöönotto alkaa todennäköisesti yhtenäisistä hakumenettelyistä. Hakijaorganisaatioille on joka tapauksessa kyettävä antamaan riittävän hyvissä ajoin tieto mahdollisesti muuttuneista hakuvaatimuksista koskien niin sisältöjä kuin tekniikkaakin.

7 Odottamattomien muutosten huomioon ottaminen (s. 18)

Esitys joustavuuden lisäämiseksi ja huomioon ottamista koskevan ajan pidentämisestä on erittäin tärkeä. Viimeisen vuoden aikana on tapahtunut erittäin paljon muutoksia, joiden osalta ja täysin ulkopuolisista tekijäistä johtuen toteuttajien on ollut muutettava tai siirrettävä suunniteltuja toimenpiteitä. Näin voi käydä tulevaisuudessakin aiempaa useammin.

8 Toiminnassa tapahtuvien olennaisten ja/tai odottamattomien muutosten ilmoittaminen (s. 19)

Pieneköjen tai teknisluonteisten esim. kustannuslajeja koskevien muutosten ilmoittaminen ja niitä koskeva rekisteröinti tai päätöksenteko tulisi tehdä hyvin joustavaksi kuten työryhmä esittää. Tätä tukee esitys esittelijöiden ja taloustarkastajien valtuuksien selventämisestä ja laajentamisesta joustavuuden lisäämiseksi.

9 Yhdistysten talouden ja toiminnan raportointi (s. 19)

Raportoinnin yhdenmukaistaminen on hyvin kannatettavaa. Yhdistyksen taloutta ja toimintaa kuvaavien lakisääteisten asiakirjojen tulisi riittää sellaisenaan hyvin pitkälle myös organisaatioiden yleisen taloudellisen ja toiminnallisen tilan selvittämiseen. Mikäli ne ovat suoraan jostain tietokannasta rahoittajien poimittavissa, tämä toki sopii. Kovin suuri ongelma tällaisten asiakirjojen liittäminen hakemuksiin ei kuitenkaan ole. Sen sijaan samoista lähtötiedoista rakennettavien vaihtoehtoisten ja keskenään erilaisten selvitysten ja laskelmien laatiminen on työlästä eikä todennäköisesti tuota mmerkittävää lisäarvoa. Toiminnan tuloksellisuuden raportointi on väliraportissa mainitulla tavalla huomattavasti vaikeampaa, koska hyvin erilaisten toimintojen yhtenäistä arviointimenettelyä ei ole olemassa.

10 Yhdistysten osallisuus ja vaikuttaminen (s. 20)

Kaikki yhteistyön ja osallisuuden edistäminen on aina tervetullutta. Hakijoiden määrä vain on niin suuri, että mahdollisuudet konkreettiseen yhteistyöhön eivät ole kovin hyvät. Toisilla organisaatioilla riittää enemmän resursseja yhteistyön ylläpitämiseen ja kehittämiseen, jolloin niiden ääni ymmärrettävästi kuuluu paremmin avustusten myöntäjille.

Mikäli avustusten käsittelyprosesseista voitaisiin vapauttaa resursseja toiminnan seurantaan ja arviointiin, kaikkia toimijoita koskevan yhteistyön mahdollisuudet saattaisivat lisääntyä.

11 Valtionavustushakemusten ja -selvitysten käsittely tiimeissä (s. 21)

Mikäli tiimikäsittely ei lisää käsittelijöiden työmäärää ja yhteistyön avulla toimintojen arviointi monipuolistuu, tiimityö varmaankin puolustaa paikkaansa. Emme ole törmänneet toiminnassamme henkilösidonnoihin riskeihin, joihin väliraportissa viitataan. Olemme kokeneet valmistelijoiden käsittelyn hyvin asialliseksi, asiantuntevaksi ja puolueettomaksi.

12 Yleisavustusten ja erityisavustusten arviointikriteerit (s. 21)

Yleisavustusten ja erityisavustusten tarkoitus on syytä pitää selvästi erillään. Esitetyt yleisavustusten arviointikriteerit ovat yleisellä tasolla lausuttuna hyviä. Käytännön arviointikriteerien määrittäminen on todennäköisesti vaikeampaa. Yleisavustusten osalta on syytä koko ajan tarkastella sitä, mitä asioita rahoituksella saadaan aikaan varsinaisten edunsaajien piirissä. Organisaatioiden ylläpitäminen ei sinänsä ole yleisavustuksenkaan perimmäinen tarkoitus.

13 Yhteiset vastuullisuuskriteerit (s. 22)

Ajatus kuulostaa hyvin kauniilta ja kannatettavalta. Koska rahoitettavat toiminnot ovat hyvin erilaisia, yhteinen lähtökohta voi ymmärtääksemme olla vain hyvin yleisellä tasolla oleva kriteeristö, jonka pohjalta eri rahoittajat täsmentävät omat vaatimuksensa.

14 Varainhankinta ja rahoituslähteiden yhteensovittaminen (s. 22)

Pidämme hyvänä sitä, että eri rahoituslähteitä on mahdollista joustavasti käyttää avustettavan kokonaisuuden kustannuksiin. Kuten edellä todettiin, monien kohderyhmien haasteet ovat hyvin monialaisia ja kohdentuvat useiden viranomaisten vastuualueille. Tällöin myös rahoitusyhteistyön tulisi olla monialaista. Yhteistyön mahdollisuudet paranevat, mikäli eri viranomaisten prosessit ovat yhteneväiset. Toinen vaihtoehto – ja hakijalle varmasti paras – olisi se, että hakijalle päin toimisi yhden luukun periaate ja viranomaiset hoitaisivat keskenään mahdolliset rahavirtojen yhdistämiset.

Hakijaorganisaation oma varainhankinta tulee nähdä positiivisena tuettavana asiana, joka mahdollistaa laajemman toiminnan.

15 Taloustarkastajan tehtävä (s. 23)

Taloustarkastajan tulisi asiantuntemuksellaan tukea toimijaorganisaatioiden toimintaa auttamalla ja neuvomalla näitä rahoitettavien toimintojen hoitamiseen ja raportointiin liittyvissä kysymyksissä.

3 Järjestöjaoston väliraportti ja valtionavustustoiminta

Järjestöjaoston väliraporttia koskevat yleiset huomiot

Väliraportti käsittelee toimeksiantonsa mukaisesti ainoastaan rahapelituotoista jaettavia valtionavustuksia. Emme näe mitään erityistä perustetta tälle rajaukselle. Väliraportissa käsitellyt kysymykset eivät ole mitenkään riippuvaisia myönnettävän rahan alkuperästä. Useat hakijat hakevat ja myös saavat rahoitusta useilta eri viranomaisilta ja useista eri rahoituslähteistä. Väliraportissa asetetut tavoitteet tulisi viipymättä ulottaa koskemaan myös muita kuin rahapelituotoista järjestöille myönnettäviä valtionavustuksia. Tämän kokonaisvaltaisen tarkastelun ja laajemman toimintojen yhtenäistäminen ja digitalisoinnin myötä olisi paremmin mahdollista saavuttaa niitä hyötyjä, joita hankkeella tavoitellaan.

Valtionavustustoimintaa koskevat yleiset huomiot

Valtionavustuksia käyttämällä yhteiskuntaan ja tukea tarvitseville saadaan merkittäviä ja kustannustehokkaasti tuotettuja palveluita ja vertaistukea. Kansalaisjärjestöt kykenevät lisäämään yhteiskunnan avustuksiin mittavat määrät vapaaehtoistoimintaa sekä oman varainhankinnan kautta syntynyttä panosta, jonka avulla kokonaispanos kasvaa merkittävästi.

Valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaistamista koskevat ehdotukset järjestöjaostolle valmistelun jatkamiseksi

Tarkastelu tulisi laajentaa koskemaan kaikkea valtionavustustoimintaa eikä vain pelituotoilla rahoitettua toimintaa.

Petrell Reijo
Marttaliitto ry